

Ірина Тимейчук
Острог (Україна)

ДИСКУРС ІНШОГО У ПОВІСТІ ЗИГМУНТА БИЧИНСЬКОГО «КЛЮЧ ЖУРАВЛІВ»

Явище масового переселення перших українців до Канади з'явилося наприкінці XIX – на початку XX століття. Першу хвилю емігрантів здебільшого представляли вихідці з Галичини й Буковини, які намагались звільнитись від панського гніту на рідній землі та сподівались на краще життя за океаном.

В авангарді становлення української літератури у Канаді початку XX ст. був уродженець с. Урмань Бережанського повіту Зигмунт (Зенон) Бичинський (1880–1947). Письменник, який у 1904 р. емігрував до Америки, аби уникнути військового обов'язку, переїхав до Канади після одруження у 1907 році. Він, як ніхто інший, усвідомлював усі причини, які спонукали його співвітчизників покидати Батьківщину, й одним з перших засвідчив неймовірні труднощі, які доводилось долати переселенцям. Відтак, актуальні проблеми суспільного і політичного життя України та української еміграційної спільноти у Канаді окреслили коло порушуваних автором питань у низці його оповідань («Штіф», «Доробився», «Армія спасення», тощо) та зокрема у повісті «Ключ журавлів».

З. Бичинський двічі переробляв твір «Ключ журавлів», а також кілька разів намагався опублікувати його у Канаді українською мовою. Крім того, письменник тривалий час вів перемовини щодо перекладу книги на англійську. Проте, усі спроби автора виявились марними, і рукопис потрапив до редакції лише у 2006 році.

У західному та українському літературознавстві творча спадщина З. Бичинського мало досліджена. Її вивченню присвячено лише кілька статей, які мають вибірковий характер (Я. Балан,

Х. Весна, М. Марунчак, Б. Мельничук, Х. Мельничук, М. Шкандрій та ін.).

Твір, який своєю структурою є переказом історії життя кількох родин із галицького села, охоплює період із 1892 до 1922 року та головним чином зосереджений навколо перипетій родини Сандика (Олександра) Федака. Однак, як слушно зауважує, М. Шкандрій, не можна не помітити «відчутне намагання автора подати не історію осіб, а широку канву всієї громади», яка опинилась у чужому середовищі.

Аналіз проблематико-тематичних пластів роману дає змогу виокремити тему чужого / Іншого як основну макрокатегорію, яку у художній спосіб змальовує З. Бичинський. Отож, вибір ракурсу дослідження продиктований домінуванням у романному дискурсі твору «Ключ журавлів» проблеми ідентичності, для якої ключовою стає категорія Іншого.

Категорія Іншого пройшла еволюцію від процесу цілковитого отождолення Я та Іншого до остаточного їх розрізнення, позначуваного терміном алтерності. У рамках останньої розглядають основні напрями теоретизування щодо дискурсу Іншого: *політико-історичний аспект*, в якому передбачено позиціонування Іншого в системі бінарних опозицій ««Я» – Інший», «більшість – меншість», «маса – індивідуальність», де маса становить більшість, а Інший, як особистість, перебуває в меншості (Х. Ортега-і-Гассет), та реалізацію Іншого у площині відповідальності (за Е. Левінасом); *контекст постмодерністичної естетики / свідомості з його еволюцією Іншого від світосприйняття модерну (уніфіковане суспільство-в'язниця) до філософії постмодерну (фрагментарне суспільство) (М. Фуко, З. Бауман) як перехід від метанаративного типу мислення до філософії малих наративів (Ж.Ф. Ліотар); аспект постколоніальної критики*, в якому не лише розглянуто «великого Іншого» (колонізатора) та «малого іншого» (підпорядкованого) як одиницю у суспільстві, а й вивчено суспільство як одиницю вираження Іншості (М. Фуко, Е. Саїд, Г. Бгабга, Г.Ч. Співак).

У повісті «Ключ журавлів» можна виокремити два основні виміри формування дискурсу Іншого: український або вимір Старого

Краю (персонаж почуває себе Іншим у власному суспільстві) та канадський (Інший – це емігрант у чужій країні).

Список основних джерел та літератури:

1. Бичинський З. Ключ журавлів / З. Бичинський; [авт. передм. Ярослав (Ярс) Балан ; упоряд. М.Р. Стех]. – Львів : Піраміда ; Едмонтон ; Торонто : Вид-во Канад. ін-ту укр. студій, 2006.

2. Весна Х., Мельничук Б. Бичинський Зіновій // Тернопільський енциклопедичний словник : у 4 т. / редкол.: Г. Яворський та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний комбінат «Збруч», 2004. – Т. 1 : А–Й.

3. Лакан Ж. Семинары. Книга 2: «Я» в теории Фрейда и в технике психоанализа (1954/1955) [Электронный ресурс] / Ж. Лакан; пер с фр. А. Черноглазова. – М. : Гнозис / Логос, 1999. – Режим доступа: <http://yanko.lib.ru/books/psycho/lacan-seminaire-2.htm>.

4. Ліотар Ж.Ф. Ситуація постмодерну / Ж.Ф. Ліотар; [Пер. з англ. Ю. Джулая] // Філософ. і соціол. думка. – 1995. – № 5–6.

5. Марунчак М. Бичинський Зигмонт // Біографічний довідник до історії українців Канади. – Вінніпег: Накладом УВАН у Канаді, 1986.

6. Саїд Е. Орієнталізм / Е. Саїд // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ ст. / За ред. М. Зубрицької. – Львів : Літопис, 1996.

7. Bhabha H. The Location of Culture / Bhabha H. – London ; New York : Routledge, 1994.